

Irena Kolbas

Etnografski muzej Zagreb
ikolbas@emz.hr

Prikaz

Primljeno: 28.12.2007.

Prihvaćeno: 08.01.2008.

Etnografski tezaurus Američkoga folklorističkog društva

Američko folklorističko društvo (American Folklore Society) u jesen 2007. objavilo je na svojim mrežnim stranicama *Etnografski tezaurus* (Ethnographic Thesaurus).

Još 1988. godine osnovana je grupa koja je imala zadatak istražiti potrebu i mogućnost stvaranja kontroliranog rječnika za područje folklor. Godine 2000. osnovana je Radna grupa za etnografski tezaurus. Rad grupe potpomoglo je pet ustanova, među kojima se ističe Kongresna knjižnica, kao središnja svjetska ustanova za izradu tezaurusa.

Radna grupa sastoji se od četiri člana i trinaest članova savjetodavnog odbora. Članovi su: David Betty, leksikograf, priznati stručnjak za klasifikaciju i indeksiranje; Jill Ann Johnson, stručnjakinja za predmetno označivanje, po obrazovanju etnomuzikologinja i trenutačno doktorandica;¹ Camilla H. Mortensen, također stručnjakinja za predmetno označivanje, doktorica znanosti iz komparativne književnosti koja se bavi teorijama naracije i etnografskom etikom te Kristin Cooper Rainey, administratorica baze podataka i magistra knjižničnih znanosti i sociolingvistike. Savjetodavni odbor sastoji se od uvaženih folklorista, knjižničara, arhivista i dokumentarista, koji su u stalnom kontaktu s nazivljem i predmetnim označivanjem.

U opisu sadržaja tezaurusa stoji da “on omogućuje pristup informacijama o folkloru, etnomuzikologiji, kulturnoj antropologiji i srodnim područjima”. Iz ove je definicije jasno da je područje klasa i nazivlja tezaurusa vrlo široko i puno drugačije nego što bi to bilo u kontekstu našeg poimanja etnografije. Tu se sad, opet i ponovno, javljaju barem dva problema: nejasne definicije “naših” struka i različita poimanja pojedinih struka. Premda je nazvan *Etnografski tezaurus*, zanimljivo je da se u navedenom opisu njegova sadržaja uopće ne spominje etnografija! No, na drugome mjestu postoji

¹ Tema njenog doktorata vezana je uz naše područje: istražuje dijasporu iz jugoistočne Europe u državi Washington. Bavi se i folklorom glazbom Balkana.

objašnjenje zašto je to etnografski tezaurus: “tezaurus je fokusiran na discipline koje koriste etnografsku metodologiju – sustavni opis tradicijske i kreativne ekspresivne kulture, osobito one vezane uz terenski rad.”²

Tezaurus je organiziran prema načelima pravog tezarusa: s hijerarhijama, vezama između viših i nižih pojmova te fasetama ili klasama. Prekoordinirani termini su u tezaurusu brojni pojmovi koji se sastoje od sintagmi poput *planiranje stanovanja*. Međuodnos pojmova pokazan je uobičajenom mrežom odnosa: s nedeskriptora upućuje se na deskriptore; širi pojmovi povezani su s užim i releacijskim pojmovima. Definicije postoje samo uz vršne pojmove, i to samo ondje gdje se smatralo potrebnim pojasniti pojam. Sami termini nemaju definicija, što je često u tezaurusima. Uz tezaurus na mrežnoj stranici postoji i rječnik terminologije tezarusa koji znatno olakšava prohodnost i snalaženje u tezaurusu za brojne stručnjake koji ne poznaju načela organizacije i terminologiju tezarusa. Objasnjena je struktura i kategorije tezarusa, navedeni su izvori, moguće su sugestije za termine kao i za svaki virtualni rječnik, tako da se može reći da je ovaj tezaurus napravljen vrlo detaljno i s namjerom da bude maksimalno upotrebljiv što širem krugu stručnjaka.

Vršni nazivi kategorija pojmova u tom tezaurusu jesu: *općenito, vjerovanja, rituali, zdravlje, migracije i lokaliteti, ljudska dinamika, pravo i upravljanje, obrazovanje, igre i zabava, umjetnost, jezik, verbalna umijeća i književnost, glazba, ples, materijalna kultura, prehrana, rad, predstave, prijenos znanja i komunikacija, bića, prostor i mjesto, vrijeme, discipline, istraživanja, teorija i metodologija te dokumentacija*. Ovih 25 kategorija pokazuje svu opsežnost tezarusa koji obuhvaća gotovo sva znanja, umijeća i tehnike i teško je naći neko područje koje nije zastupljeno. Naravno, etnografija zadire u sva ta područja, ali se postavlja pitanje ima li granica? A udete li u pretraživanje, koje je moguće abecedno i po ključnim rječima, naći ćete i *muzeologiju* kao uži pojam *muzejskog rada* zajedno s *muzejima* (čini se diskutabilnim) kojima je pak nadređeni pojam *pristup upravljanju informacijama*. Ovo navodim samo kao primjer opsežnosti tog tezarusa. Unijeti su i pojmovi novije znanosti o smeću – *garbagology*: *smeće* kao uži pojam *predmeta i proizvoda materijalne kulture*, s podređenim pojmovima *smeću: električni otpad, otpaci hrane, papirni otpad, plastični otpad, reciklirani otpad, otpaci*. Relacijski pojmovi *smeću* su *kante za smeće i upravljanje otpadom*. Toliko o opsežnosti tezarusa.

Pod *materijalnom kulturom* nalaze se podređeni pojmovi: *čovjek kao djelatnik, opći postupci i tehnike, predmeti i proizvodi materijalne kulture, sirovi materijali, oruđe i oprema*. Podređeni pojmovi pod *predmeti i proizvodi materijalne kulture* su: *graditeljstvo, nakit, pokućstvo, tekstil* i drugo. Relacijski pojmovi *tekstilu* su: *odijevanje, kupovna odjeća, tapiserije* i drugo.

² Američka lingvistika ni ne koristi termin etnologija, a etnografija se smatra ključnim pojmom kulturne antropologije, v. <http://en.wikipedia.org/wiki/Ethnography>

Pokušajmo ući u područje, fasetu ili klasu, na kojem kod nas upravo radimo - *gospodarstvo*.³ Naime, 2006. godine u sklopu matičnosti muzeja, a na inicijativu kolege Ivana Šestana kao matičara za etnografske muzeje Hrvatske, pokrenut je rad na tezaursu etnografskih muzejskih predmeta. Tezaurs izrađuju Irena Kolbas i Aleksandra Vlatković uz suradnju kolega kustosa koji rade na etnografskim zbirkama Hrvatske. Ta se klasa u *Etnografskom tezaursu* nalazi pod klasom *rad* kao jedan u nizu nižih pojmova unutar kojih se nalazi i *poljoprivreda* i *šumarstvo* i *marikultura*, što su sve pojmovi koji odgovaraju našem terminu *gospodarstvo*, ali se tu nalaze i termini poput *umirovljenici*, *radna etika*, *radno okruženje*, *zaposlenost*, *štrajk* ...

Navedenim primjerom želim pokazati drugačije shvaćanje pojma etnografije među američkim stručnjacima što ovaj tezaurs čini samo djelomično upotrebljivim u našoj etnografiji, barem onako kako se ona još većinom prihvaća u našoj struci. S obzirom na to da upravo radimo na tezaursu etnografskih muzejskih predmeta, bitna je razlika i u tome što smo uglavnom, zasad, vezani uz nazive iz materijalne kulture i to, primarno, seoske iz prošlosti, jer oni čine većinu fundusa naših etnografskih muzeja. Bitna je razlika i to što naš tezaurs obiluje lokalnim nazivljem koje nema odgovarajuće književno nazivlje pa je nužno, radi dosljednosti, svim deskriptorima davati definicije.

Etnografski tezaurs, u obliku u kojem je dostupan na mrežnim stranicama Američkog folklorističkog društva, rezultat je opsežnog i izuzetnog stručnog rada većeg broja stručnjaka. Njegova primjenjivost daleko nadilazi njegov naziv – *Etnografski tezaurs*, jer ga mogu koristiti stručnjaci i iz brojnih drugih disciplina, a ne samo etnografije. Ovu tvrdnju potkrepljuje činjenica da na njemu radi skupina vrhunskih stručnjaka koji, većinom, nisu ni etnografi niti etnolozi.

³Naziv ove klase već je u hrvatskom višeznačan: 1. imanje ili posjed, 2. upravljanje imanjem, 3. privreda, ekonomija, 4. ukupnost bogatstva i dobara na zemlji i ispod površine zemlje. Značenje tog pojma u etnografiji bi bilo najbliže 3. značenju i to u kontekstu života na selu iz Aničeva Enciklopedijskog rječnika, str. 396.